

TÜRKİYE’DE SUÇLU DAVRANIŞ VE YAŞ İLİŞKİSİ: SUÇ TÜRLERİ ÜZERİNDEN KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Aykut ÇALIŐKAN¹

ÖZ

Çok boyutlu suç olgusunun tek bir parametre üzerinden modellenemeyeceği aŐikârdır çünkü suç toplumsal, kültürel ve ekonomik etkenlerin göz ardı edilemeyeceği sosyal bir olgudur. Tutarlı sonuçlar ürettiği savunulan suç ve yaş ilişkisi önemli bir iddiayı ortaya koymaktadır. Alan yazınındaki diğer çalışmalar haricinde Hirschi ve Gottfredson (1983) suçlu davranış ve yaş iliŐkisini sağa çarpık bir dağılım üzerinden modellemiŐ, her yerde ve her zaman benzer sonuçlar ürettiğini ifade etmiştir. Bu yaklaŐıma göre; suçlu davranışın yetişkinlik döneminde azalmadığı, ilerleyen yaşla birlikte yaşam süresi içinde azalma gösterdiği iddia edilerek yaşam seyri mercek altına alınmıştır. Derecelendirilmiş yaş aralıklarının artış göstermesi durumunda, yetişkinlik döneminden sonra işlenen suçların azaldığını ifade eden bu önermenin Türkiye özelinde geçerliliği tespit edilmemiŐtir. Bu çalışmanın amacı; yaş ve suç ilişkisinin belirleyiciliğinde derecelendirilmiş yaş aralıklarının önem durumlarını suç türleri aÇısından ikincil veriler üzerinden sınamak ve Türkiye özelinde karşılaştırılmalı bir analiz yapabilmektir. Bu çerçevede kişiye karşı suçlar arasında dört farklı suç grubu üzerinden suçun geliŐimini simgeleyen yaş aralıklarının grup içi benzerliği ve uyum düzeyleri araştırılmıştır. Uyum analizinin uygulandığı çalışmada gençlik suçluluğu olarak nitelendirdiğimiz erken dönem yetişkin suçlarının malvarlığına karşı işlenen suçlar ile uyum gösterdiği tespit edilirken; yetişkin suçlarının gençlik suçlarından farklı olarak hayata, hürriyete ve Şerefe karşı işlenen suçlar ile uyum gösterdiği görülmüştür. Beklenildiği gibi yaş değişkeni suçlu davranışın açıklanmasında önemli bir parametre olarak öne çıkarken, elde edilen sonuç Hirschi ve Gottfredson’un (1983) önerdiği modelle benzer bir görünüm sergilemiŐtir.

Anahtar Kelimeler: Suç Sosyolojisi, Yaşam Seyri, Yaş, Suçlu Davranış, Adalet İstatistikleri.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, ORCID: 0000-0002-1886-6991

THE RELATIONSHIP BETWEEN CRIMINAL BEHAVIOUR AND AGE IN TURKEY: A COMPARATIVE ANALYSIS OF CRIME TYPES

ABSTRACT

It is obvious that the multidimensional phenomenon of crime cannot be modeled based on a single parameter because crime is a complex issue in which social, cultural, and economic factors cannot be ignored. The relationship between crime and age, which is claimed to produce consistent results, requires evaluation. For example, in 1983, Hirschi and Gottfredson modeled the relationship between delinquent behavior and age with a right-skewed distribution and stated that they obtained similar results everywhere and at all time points. According to those findings, it was claimed that criminal behavior does not decrease in adulthood but rather decreases with life span with advancing age when the entire course of life is scrutinized. The validity of this proposition, which holds that crime will decrease after adulthood if the considered age ranges increase, has not yet been determined for Turkey. The aim of this study is to test the importance of the age-graded approach in determining the relationship between age and crime in terms of crime types using secondary data. In addition, it aims to conduct a comparative analysis regarding this claim specific to Turkey. In this framework, a study was carried out on four different crime groups among crimes against the person and the in-group similarity and compliance levels of the age ranges symbolizing the development of crime were investigated. Correspondence analysis was applied and it was determined that early adult crimes, which we define as juvenile delinquency, are compatible with crimes against property. Adult crimes, on the other hand, are found to be compatible with crimes against life, freedom, and honor. As expected, while the age variable stood out as an important parameter in understanding criminal behavior, the results were similar to those suggested by Hirschi and Gottfredson’s model.

Keywords: Crime Sociology, Life-Course, Age, Crime Behavior, Justice Statistics.

1. GİRİŞ

Suç araştırmaları temelinde suç veya suçlu üzerine yapılan alışmalar ceza adaleti ve alt dallarıyla ilişkisel bir görünüm çizer. Suçun çok yönlü kavramsal boyutunun açıklanmasına duyulan ihtiyaç, ana akım kriminoloji literatüründe suçun genel bir teori altında açıklanıp açıklanamayacağı görüşünü gündeme getirmiştir. Pozitivist Okul sonrası teorik söylemlerin geçerliliğinin tartışıldığı sosyal kontrol teorileri, suçun önlenmesine yönelik çözümü sosyal bağlarda ve öz kontrol eksikliğinde ararken bu durum ceza adaleti üzerine araştırmaları farklı tespitlerle genişletmiştir.

Bu tespitlerden birisi de yaş ve suç arasında değişmez bir ilişkinin olduğu iddiasıdır. Hirschi ve Gottfredson (1983) suçun yaş dağılımının geniş sosyal koşullar altında dahi değişmez olduğunu savunmuştur (1983, s. 552). Yaş ve suç ilişkisinin açıklanmasına dikkatleri çeken Hirschi ve Gottfredson (1983) yetişkinlik döneminde suçun azalmadığını, suça katılımın ilerleyen yaşla birlikte azalma gösterdiğini belirtmiştir (Greenberg, 1985, s. 1). Bu durum literatürde tartışmalara sebebiyet verirken, yaşın ilerlemesiyle birlikte suça katılımın büyük ölçüde azalacağı kabul edilmiştir.

Suç ile ilişkilendirilen yaş değişkeni ise; dinamik bir kavram olarak toplumsal değişimin ölçütleri arasında gösterilen nüfus özelliklerinin değişmez bir unsurudur. Bu çerçevede alanyazında yapılan araştırmalara ilişkin sonuçlar kesitsel veya boylamsal veriler üzerinden tasarlanmış, toplumların sosyal, kültürel ve demografik yapıları özelinde çıkarımlarda bulunularak elde edilen sonuçların geçerliliğı tartışılmıştır. Dolayısıyla suç olgusunun çözümlenmesi noktasında eğitim durumu, dezavantajlı koşullar, ekonomik nedenler, kentsel çöküntü bölgeleri ve ekolojik faktörler gibi yapısal nedenler gözetilerek suçla davranışa farklı perspektiflerden açıklama getirilirken, yaş ve suç ilişkisinin düzenli bir görünüm sergilediğı iddiasıyla suçlu kariyer süreci araştırmalarında da önemli bir yol alınmıştır. Bu noktada özellikle çocuk ve gençlik suçluluğunun belirgin özelliklerinin yaş üzerinden yorumlanması mümkün olmuş, nicel açıdan analiz edilen yaş değişkeninin sonuçları dikkate alınarak suçun betimleyici görünümünün anlaşılması olanaklı hale gelmiştir. Ayrıca suç ve yaş değişkenleri arasındaki ilişki

üzerinden suç türlerinin hangi yaş aralıklarıyla ilişkili olduğu bulgusu dahilinde üretilen sonuçlar gelişimsel açıdan risk önleme çalışmalarına da katkı sağlamıştır.

Batılı ülkelerin ulusal veri tabanları üzerinden ortaya atılan “yaş ve suç ilişkisinin değişmezliği” (Bkz. Hirschi ve Gottfredson, 1983) önermesininse Türkiye özelinde sınaması gerçekleştirilmemiştir. Bu çalışmanın amacı; yaş ve suç ilişkisinin belirleyiciliğinde derecelendirilmiş yaş aralıklarının önem durumlarını suç türleri açısından sınamak ve Türkiye özelinde karşılaştırılmalı bir analiz yapabilmektedir. Nicel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada kurumsal ölçekte Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından sunulan ikincil veriler esas alınmış, veri düzenleme sürecine tabi tutulmuş, karşılaştırma üzerine inşa edilen araştırma deseni dikkate alınarak çalışma modellenmiştir. Böylelikle araştırma, yaş aralıklarının gelişimsel seyrine ilişkin dağılımı istatistiksel veriler üzerinden Türkiye özelinde incelenmesine katkı sağlamıştır.

Toplumsal süreçlerin ve değişimin suç oranlarını etkilediği günümüzde adalet istatistikleri üzerinden resmedilen görüntünün keşfedilmesi hem sosyal risklerin tespit edilmesi hem de kuramsal bakış açısının oluşturulması açısından önemli bir başlangıç noktası olarak kabul edilmelidir. Özetle, çalışmada literatür kapsamında elde edilen bilgiler ışığında yaş aralıklarının suçu etkilediği ve yaşam seyri içinde azalma gösterdiği varsayımından yola çıkılmış, konuya ilişkin kesitsel veriler dikkate alınarak derecelendirilmiş yaş aralıkları ve suç türlerinin risk ve uyum düzeyleri test edilerek yorumlanmıştır. Ayrıca araştırmanın kesitsel verileri içermesi nedeniyle dönemsel etkiler izah edilerek, gelebilecek eleştirilerin önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

1.1. Suçlu Davranışın Açıklanmasında Yaş Değişkeninin Rolü

Toplumsal değişimin modellenmesinde etkin olan parametreleri yaş, dönem ve kohort etkisi olarak gösterebiliriz (Mannheim, 1928; Ryder, 1965; O'Brien, 2015; Gray vd., 2019). Mannheim (1928) tarafından modellenen ve sosyal gruplarda değişimin ölçütünü APC modeli (*Age “Yaş”-Period “Dönem”- Cohort “Nesil”*) olarak ifade eden bu metot, farklı dönemsel koşullarda sosyalleşen nesillerin değer ve davranışlarında önemli farklılıkların olabileceği fikrini öne çıkarmaktadır (Gray vd.,

2019, s. 436). Bu açıdan bireysel deneyimi ifade eden yaş değişkeninin içerisinde yeşerdiği bu metot bireyin sosyalleştiği dönemseller koşullardan etkilenmektedir. Dolayısıyla yaşın denk geldiği dönemseller koşulları ifade eden ve aynı ekonomik, siyasal ve kültürel olaylara maruz kalan sosyal grupların analizinde ele alınan APC modeli, bir bütün olarak değerlendirmeyi ele almaktadır.

Suçlu davranış ya da bireylerin suç işlemesi olarak nitelendireceğimiz tikel olaylar nedenseller ilişkiler bağlamında bireyin içerisinde yaşadığı koşullardan etkilenmektedir. Toplumsal etkilerle birlikte suç sosyal bir sorun olarak değerlendirilmekte, bireysel ya da toplu olarak deneyimlenmektedir. Suçu deneyimleyen bireylerin ortak özellikleri olarak sıralayabileceğimiz parametrelerin değişim durumlarını tespit etmek, dönemseller koşulların etkileri altında çözümlenmeler geliştirilmesine de dolaylı yünden katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda suçun sosyal ve kültürel açıdan farklılıklarının tespit edilmesine de önemli bir bilgi sağlamaktadır.

Yaş ve suç üzerine ilk çalışma suçlu nesiller kavramını öne süren Wilkins (1960) ile başlamış, devam eden yıllarda bu hipotez çürütülmüş, işlenen suçlarda yaygınlığın gençlik yıllarında zirveye ulaştığını gösteren çalışmalar ile suç önleme tartışmaları önem kazanmıştır (Farrington, 1990, s. 51). Bu çalışmalar arasında yer alan ve literatürde sıklıkla vurgulanan değişmez bir yaş ve suçlu davranış ilişkisi ise önemli bir tespitini ele alınışını gözler önüne sermektedir. Ayrıca adalet istatistikleri vasıtasıyla ampirik veriler üzerinden kanıtlamayı da mümkün hale getirmektedir. Bu noktada Hirschi ve Gottfredson (1983) uzun bir gelişim dönemi boyunca yaş-suç eğrisinin sabit kaldığını, diğer demografik etkenlere bağlı olmadığını, suçun her yaşta nedenlerinin aynı olduğunu, farklı zaman dilimlerinde ve popülasyonlar arasında, farklı toplumlar arasında benzer bir modeli takip ettiğini ileri sürmüşlerdir (Hirschi ve Gottfredson, 1983, s. 581–582). Ancak APC modelinin etkileri de göz önünde bulundurulduğunda yaş ve suç arasında ilişkiyi saptamak için kesitsel ya da boylamsal verilerin özelliğine göre Farrington (1986), üç etkinin ayırımına vurgu yapmıştır. Bu etkileri; yaşam döngüsüne etki eden yaşlanma ve doğum tarihi üzerinden yaş özellikleri, yaştan bağımsız olarak tüm bireyleri etkileyen dönemseller (periyodik) durumlar ile ortak bir deneyimi paylaşan ve belirtilen yaşlarda tüm

bireyleri kapsayan kohort etkileri olarak sıralamıştır (Farrington, 1986, s. 204). Kesitsel çalışmalar açısından periyot etkilerinin sabit tutulması, yaşlanma ve kohort etkilerinin gözlenememesi nedeniyle dönemseller içeriğe ilişkin bilgiler elde edilmektedir. Öte yandan boylamsal araştırmalar ise kohortu sabit tutarak yaşlanma sürecini izleyebilmekte ancak dönem etkilerinin tespit edilmesini zor bir hale büründürmektedir (McVie, 2005, s. 3). McVie (2015) değişmez bir yaş suç eğrisinde APC modelinin etkilerinin yanı sıra farklı suç türlerinin etkilerinin de kümülatif olarak gözlenmesinin çalışma açısından sorun olduğunu belirtmiştir.

Hirschi ve Gottfredson (1986) tarafından ifade edilen önermeye tekrar döndüğümüzde; bu önerme bireyin suç işleme sıklığını incelemenin hiçbir anlamı olmadığını, yaşın bir fonksiyonu olarak suçun zaman ve mekâna göre değişmez olan tek modlu bir eğriye sahip olduğu belirtmiştir (Hirschi ve Gottfredson’dan aktaran McVie, 2005, s. 4). Konuya ilişkin devam eden araştırmalarda ise Blumstein ve diğerleri (1988), Negin ve Land (1993), Sampson ve Laub (2003) boylamsal araştırmalar üzerinden yaş ve suç eğrisinin suç işleme sıklığından ziyade suçun yaygınlığındaki değişiklikleri büyük ölçüde yansıttığını, toplu suç oranı açısından katılım ve sıklığın birleşik etkisinin önemli bir etkiye sahip olduğunu ifade etmiştir. Belirgin bir önerme olarak yaş ve suç ilişkisinin değişmezliği üzerinden yapılan araştırmaların ise; suçlu tipolojisi üzerinden sınıflandırma girişimlerine (Francis vd., 2004) ve suçta uzmanlaşma (Wolfgang vd., 1972; Farrington vd., 1988) ile yaşam seyri perspektifi (Sampson ve Laub, 1993, 2004; Moffitt, 1993, 1997) gibi araştırma alanlarına da katkı sağladığı görülmektedir (McVie, 2005, s. 5).

Literatür açısından vurgulanan ve araştırmalarda öne çıkan bir başka sorunsal ise; yaş ve suç ilişkisinin değişmezliğinin tam anlamıyla çözülememesidir. Batılı ülkelerde, özellikle ABD ve İngiltere’de, suç verilerinin kolay erişilebilir olması nedeniyle geliştirilen bu modelin halen pek çok ülke açısından geçerliliği tespit edilememiştir. Ancak bu önermenin test edilmesine yönelik İsveç’te Stattin ve Magnusson (1991) tarafından 709 erkek arasında yapılan boylamsal araştırmada erken suçluluk için

elde edilen kaydın gelecekteki suçlar için oldukça güçlü bir öngörü ortaya koyduğu tespit edilmiştir (Stattin ve Magnusson, 1991, s. 327).

Wikström (1990) tarafından 1953 Stockholm kohortu esas alınarak gençlik ve genç yetişkinlik döneminin dahil edildiği bir araştırmada ABD ve İngiltere ile benzer sonuçlar tespit edilirken, Stockholm kohortundan elde edilen sonuçlar, gençlerde (15-17 yaş) toplam işlenen suç zirvesinin daha yüksek katılım oranlarından ziyade daha yüksek bireysel sıklığın bir sonucu olduğunu göstermiştir (Wikström, 1990, s. 80–81). Ratcliff ve Robins (1979) ciddi anti sosyal davranışların çocuklukta görülmemesi durumunda, nadiren yetişkinlikte suçun gerçekleştiğini tespit etmişlerdir (Forysth vd., 2011, s. 442).

Steffensmeier ve arkadaşları tarafından (2019) yaş ve suç eğrisinin değişmezlik önermesi uluslararası düzeyde kesitsel veriler üzerinden karşılaştırılmıştır. Bireysel ve eşitlikçi olarak değerlendirilen ABD ile kolektivist ve hiyerarşik olarak bilinen Hindistan ve Tayvan verilerinin karşılaştırıldığı araştırmada, Tayvan örneğinde olduğu gibi Hindistan modelinde de önemli farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Hindistan örneğinde yaş ve suç dağılımının erken zirve yapıp düşmek yerine daha sonraki yaş dilimlerinde belirsiz zirvelere ve daha fazla yayılıma sahip olduğu tespit edilmiştir (Steffensmeier vd., 2019, s. 160). Dolayısıyla yaş ve suç ilişkisi toplumlar nezdinde farklı bulguların elde edilebildiğini göstermiştir.

1.2. Yaş ve Suç İlişkisi Araştırmalarında Başlangıç Noktası: Neden Çocuk Suçluluğu?

Yaşın derecelendirilmesi ve yaş grupları esas alınarak ortak özellikler çıkarılması ilişkisel analizlerde önemli bilgiler sunmaktadır. Yaş ve suçlu davranış ilişkiselliğinde suçun nedenlerine ilişkin açıklayıcı bilgiler elde edilmesi suç araştırmaları açısından belirgin bir konuma sahiptir. Bu doğrultuda erken dönem yaş aralığı olarak ifade edilen çocuk suçluluğu ise suçlu davranışa neden olan faktörler ile devam eden zaman diliminde suçlu davranışın seyrinin anlaşılması için önemli bir süreci ifade etmektedir.

Bu noktada çocuk suçluluğun genel özelliklerini irdelemek ilişkisel analizlere yol gösterici olan açıklayıcı bilgilerin keşfedilmesine de katkı sağlamaktadır. Yaşam seyri içerisinde çocuğun suç ile tanışması ise toplumsal bir sorun olarak görülmektedir (Güngör, 2008, s. 26–27). Çocuk doğduğu andan itibaren çevresiyle etkileşim halinde bulunan, gelişim gösteren bir varlıktır. Ceza adalet sisteminde failin yaşına ilişkin durumu, suçun öğrenilmesi sonrasında maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasında kullanılan yöntemi değiştirmemekle birlikte ayrı bir muhakeme sürecini beraberinde getirmektedir. Çocuk ve gençlik suçlarında ise suça sürüklenen çocuğun konumundan dolayı bireyin gelişimsel özellikleri de dikkate alınarak ayrı bir değerlendirme yapılması kabul edilmiştir. Bu nedenle çocukların gelişim özellikleri ve özel gereksinimleri olması nedeniyle çocuk suçluluğu yetişkinler tarafından işlenen suçlardan ayrı olarak incelenmektedir (Karataş, 2017, s. 1). Suça sürüklenen çocukların yargılama ve yargılama sonrası infaz süreçlerinde görevli çalışanların birincil sorumlulukları terapötik yönü ağır basan görevler üstlenmeleridir (Sluder ve Reddington, 1993, s. 115–116).

Ulusal mevzuatlarda reşit olma durumuna ilişkin göndermede bulunma haricinde, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye göre bir kimsenin çocuk olarak sayılması 18 yaş altında olma durumu ile sınırlandırılmıştır (Unicef Türkiye, 2004, s. 5). Toplumsal, kültürel, biyolojik ve geleneksel özellikler göz önünde bulundurularak her ülke için ergenlik yaşı farklılık gösterebilmektedir (Ayan, 2011, s. 5). Çocuk suçluluğu ise asgari cezai sorumluluk yaşının üzerinde olması nedeniyle kanunda suç olarak öngörülen bir davranışı gerçekleştiren ve cezai açıdan reşit olma sınırının altında olan bireylerin işlediği suçların tanımlanmasında kullanılan bir kavramdır (Penal Reform International, 2013).

Çocuk suçluluğuna katkıda bulunan psikososyal faktörler arasında ise aile etkileri, okul faktörleri, film, televizyon ile kitle iletişim araçları ve coğrafi özellikler gösterilmektedir (Işık, 2006, s. 291–292). Ceza adaleti açısından çocuk suçluluğunun ayrı bir muhakeme süreci olmakla birlikte suçu sabit olan çocukların yargılama sonrası infaz süreçlerinde topluma kazandırılması öncelikli hedefler arasında gösterilmektedir (Aydın ve Gündüz, 2010, s. 10). Suça sürüklenen çocukların sosyalizasyon süreçleri suça yönelmelerinde toplumsal ve mekânsal koşulların anlaşılmasına ışık tutmaktadır. Ayrıca

benzer suç türevlerinin anlaşılmasında geleceğe dönük sosyal politikalar açısından değerli bilgiler sunmaktadır. Çocuk suçluluğu açısından suç sonrası yapılması gerekenler ayrı bir başlık olan rehabilitasyon süreci bağlamında ele alınmaktadır. Aynı zamanda suç fiilinin anlaşılması ve bireysel açıdan nedenlerinin takip edilebilmesi açısından çocuk suçluluğu gelecek dönemler için önemli bilgiler sunmaktadır.

Çocuk suçluluğu multidisipliner bakış açısıyla psikolojik, psikiyatrik, biyolojik ve sosyolojik olmak üzere dört farklı yaklaşım üzerinden incelenmektedir (Kızmaz ve Bilgin, 2010, s. 266–267). Biyolojik yaklaşım çocuk suçluluğunu genetiksel etkenler, hormonal dengesizlik ve beyine ilişkin sorunlar ile açıklarken; psikolojik, psikiyatrik yaklaşım antisosyal eğilimi kişilik bozuklukları ile, düşük zekâ, içgüdüsellik, hiperaktiflikle ve zihinsel hastalıklarla beraber ele almaktadır. Sosyolojik yaklaşım ise çocuk suçluluğunun toplumdaki sosyal sorunlar ve toplumdaki değişim ile bu değişimlerin yine toplum üzerindeki etkilerinin sosyalleşme süreciyle beraber değerlendirilmesini içermektedir (Cömert ve Sevim, 2017, s. 32).

Hirschi (1969), “*Çocuk Suçluluğunun Nedenleri*” isimli çalışmasında suçun sosyal bağların zayıflaması ve kopması sonucu oluştuğu açıklamıştır. Hirschi’nin sapmaya ilişkin söylemleri ise Thomas Hobbes’un insan davranışların doğası gereği uyumlu olmadığı varsayımına dayanmaktadır (Hirschi, 2002, s. 33). Hirschi (1969) geliştirmiş olduğu kuramında toplumla arasında zayıf veya kopmuş bağlara sahip olan bireylerin sapma davranışını sergileyebileceklerini ifade etmiştir (Ünlü, 2020, s. 25). Sosyal bağ teorisi bireyleri topluma bağlayan bağları; adanmışlık, inanç, katılım ve bağlılık olarak sıralamış ve bu etmenlerde oluşacak zayıflamanın suça sebebiyet vereceğini belirtmiştir (Wiatrowski vd., 1981, s. 525). Hirschi ve Gottfredson (1983) tarafından yapılan çalışmada yaş ve suç arasındaki ilişkinin değişmeyeceği ifade edilerek tarih, kültür ve demografik gruplar arasında suçun her zaman aynı konumda olacağı iddia edilmiştir (Gottfredson ve Hirschi, 1983, s. 552).

Travis Hirschi devamında Michael Gottfredson (1990) ile suç davranışını etkileyen asıl gerekçeyi; dürtüsel, duyarsız, fiziksel (zihinsel olanın aksine), risk alan olarak nitelendirilebileceğimiz

özelliklere sahip öz kontrol eksikliği (low self-control) olarak tanımlamıştır (Gottfredson ve Hirschi, 1990, s. 90). Genel suç teorisinin suç ve sapkın davranışların açıklanmasında ileri sürdüğü öz kontrol kavramı suçun genel bir teori ile açıklanması varsayımından dolayı öz kontrol ve anti sosyal sapkın davranışlar arasındaki ilişkiye odaklanmıştır (Jones ve Quisenberry, 2003, s. 403).

Çocuğun davranışlarının değerlendirilebileceği bir denetim anlayışının olmaması benlik kavramına da dolaylı yönden açıklama getirmiştir. Çocuğun yetiştirilmesinde ebeveynlerin etkili bir gözetim geliştirerek çocukta öz kontrol sistemi inşa edebilmelerinin önemini vurgulayan araştırmalar, sosyal etkenlerin ve ebeveynlerin zayıf kontrol eksikliğinin suça neden olduğunu açıklamıştır (Pratt ve Cullen, 2000, s. 933). Ayrıca yapılan bir başka araştırmada ise ailenin sosyal sermayesinin ailenin sosyal bağlarına göre çocuk suçluluğunun açıklanmasında etkili olduğu ifade edilmiştir (Hoffmann ve Dufur, 2018, s. 1525).

Bununla beraber eylemin nesneleştiği düşük benlik denetiminin açıklanmasında ise içgüdüsellik, duygusuzluk, fiziksel risk alma, dar görüşlülük, sözel beceri yetersizliği, maceraya düşkünlük, suç mağdurlarına karşı kayıtsızlık (acıya ilgisizlik), düşük düzeyde performans, bencillik, evlilik, iş ve arkadaş edinmede istikrarsızlık ve şiddete eğilimli olma gibi faktörler suçlulukla ilintili olarak sıralanmıştır (Kızmaz ve Bilgin, 2010, s. 279). Grasmis vd. (1993) tarafından yapılan çalışmada ise genel suç teorisinin düşük öz-kontrol terimiyle tutarlılığı tek değişken üzerinden anlamlı bulunurken, dolandırıcılık ve şiddetle ilgili eylemler açısından teorinin ilişkisi saptanmıştır (Grasmis vd., 1993, s. 5).

Ülkeler açısından çocuk suçluluğu ve ceza kavramına ilişkin politikaların yansımaları da anlam kazanmıştır. İşlenen suçlarda davranış bozukluğunun teşhisi, sosyal bağların etkisi, ergenliğe geçişte yeni sosyal kontrol kurumların durumu gibi psiko-sosyal yönlerinin araştırılması önem kazanmıştır. Örneğin ABD’de 1999 yılına ilişkin Adalet Bakanlığı verilerine göre çocuk suçluluğu tutuklamalarının %16’sının şiddet suçlarından, %32’sinin mülkiyet suçlarından kaynaklı tutuklamalar olduğu raporlanmıştır (Patacchini ve Zenou, 2012, s. 1).

Delcea ve arkadaşlarının yapmış olduğu taramada çocuk suçluluğunun alt sosyal sınıf, ekonomik durum ve kültürel değerler, okula daha az ilgi, diğer suça sürüklenen çocuklar ile etkileşim sürecinin yoğunluğu ve sıklığı ile ilişkili olduğu ifade edilirken, etnisite ile ilişkili olmadığı belirtilmiştir (Delcea vd., 2019, s. 366–367). Ayrıca suçlu alt kültürün parçası olarak suça sürüklenen çocukların soygun, araçtan hırsızlık, yaralama, uyuşturucu kullanımı ve ticareti gibi suçlara yöneldiği belirtilmiştir. Babanın olmaması veya sert karakterli bir yapıda olmasının çocuk suçluluğuna etkisinin incelendiği bir araştırmada babanın sert karakterli olmasının suçluluk üzerine etkisi tespit edilmiştir (Simmons vd., 2018, s. 9). Ayrıca ebeveyn ilişkilerinde sorunların, okulla ilgili engellerin, erken yaşlardaki saldırganlık geçmişinin hem başlangıçta hem de tekrar eden suçlar açısından en güçlü yordayıcı olduğu ve yetişkin suç davranışları üzerinde önemli etkisi olduğu belirlenmiştir (Barrett ve Katsiyannis, 2017, s. 2050–2051).

Bulgurcuoğlu tarafından (2015) Türkiye özelinde Ankara ve İstanbul Çocuk Eğitim evlerinde toplam 124 erkek hükümlü çocuk ile yapılan araştırmada; çocukların ailelerinin ekonomik durumu ile eğitim düzeylerinin oldukça düşük olduğu, malvarlığına yönelik suçların ağırlıklı olarak işlendiği, çocukların aile ve akran çevrelerinde de suç geçmişinin bulunduğu, çocukların en çok akran çevrelerince suça sürüklendiği, birçoğunun suça sürüklenmeden önce sokakta yaşadığı, çocukların hizmet ve sanayi sektörü ağırlıklı olmak üzere çalışma deneyimlerinin olduğu tespit edilmiştir (Bulgurcuoğlu ve Duyan, 2019, s. 167).

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE MATERYALİ

Araştırma yaş ve suçlu davranış arasındaki ilişkinin Türkiye özelinde ortaya çıkarılmasını hedeflemektedir. Bu çerçevede kesitsel veriler esas alınarak ve ulusal istatistik kurumunun sunduğu verilerden yararlanılarak ikincil veri analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın kesitsel verileri içermesi nedeniyle dönemsel ve kohort etkileri sabit tutularak analizler gerçekleştirilmiştir. Çalışma, TÜİK tarafından ceza infaz kurumlarına dair (hükümlü istatistikleri) istatistiki veriler esas alınarak yapılmıştır.

Dolayısıyla araştırma kapsamında kullanılan veriler 2009-2019 yıllarını içermesi nedeniyle Türkiye’nin son on yıllık değişim sürecini ele almaktadır.

Ölçeklendirme açısından yaş değişkeni sürekli veri türleri arasında yer alan orantısal ölçmeye uygundur. Kavramsal ve kuramsal içerik dikkate alındığında yaşın artmasıyla suç oranlarının azalacağı ifade edilmekte ve de beklenilmektedir. Nicel araştırma yöntemleri arasında yer alan nedensel-karşılaştırmalı araştırma deseni çalışmada kullanılmıştır. Şahsa ve malvarlığına karşı suçların karşılaştırılması yapılarak suç türleri arasında yaş değişkeninin önem düzeyine sahip olup olmadığı Hirschi ve Gottfredson’ın (1983) önermesinden yola çıkılarak test edilmiştir. Nedensel desen suçun açıklanmasında yaş aralıklarının etki düzeylerine dair bilgi sunarken, karşılaştırmalı desen tanımlayıcı bilgileri ve suç türlerini karşılaştırma olanağı sunmuştur.

Bu çerçevede TÜİK tarafından sunulan veriler, ilgili analiz için düzenleme işlemine tabi tutulmuştur. Kısaca analize uygun şekilde veriler öncelikle yaş aralıkları üzerinden yıllara göre tespit edilmiş, sonrasında Türk Ceza Kanunu’nda yer verilen suçlar arasından istatistiki verilerin yer aldığı suçlar iki başlık altında gruplandırılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen yaş aralığı istatistiklerine “12-14,15-17,18-24,25-34,35-44,45-54,55-64,65+” olarak ceza adaletine ilişkin istatistikler altında yer verilmiştir. Araştırmanın içeriğine uygun olarak; “12-14,15-17” yaş aralığı “Çocuk Suçluluğu”, “18-24” yaş aralığı “Gençlik Suçluluğu” ve “25 yaş ve üzeri” “Yetişkin Suçluluğu” olarak ele alınmıştır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun “Kişilere Karşı Suçlar” kısmında yer alan suçlar kapsam olarak TÜİK tarafından sunulan verilerin içerikleri göz önünde bulundurularak kişi ve kişiye ait mülkiyet ile birey arasındaki fayda ilişkisinden yola çıkarak dördümlü bir gruplandırma işlemine tabi tutulmuştur². Araştırma kapsamında suç türü olarak sunulan veriler mezkûr kanunda kişilere karşı işlenen suçlar altında düzenlenmiştir. Çalışmada yer verilen bu suçlar; “Öldürme, Yaralama, Cinsel Suçlar, Kişiyi

² Kişilere karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda on bölüme ayrılmıştır. Çalışmada TÜİK’in sunduğu suç türleri içeriğine uygun olarak 4 başlık altında gruplandırılmıştır.

Hürriyetinden Yoksun Kılma, Hakaret, Tehdit, Hırsızlık, Yağma (Gasp), Dolandırıcılık, Mala Zarar Verme” suçlarıdır³.

“Öldürme, Yaralama” hayata karşı işlenen suçlar altında, “Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma, Hakaret, Tehdit” suçları hürriyete karşı işlenen suçlar ve şerefe karşı işlenen suçların birleştirilmesi sonucu hürriyete ve şerefe karşı işlenen suçlar olarak gruplandırılmıştır. Cinsel suçlara ilişkin veriler ise Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar altında gruplandırılmış, “Hırsızlık, Yağma (Gasp), Dolandırıcılık, Mala Zarar Verme” ise malvarlığına karşı işlenen suçlar altında gruplandırılmıştır.

Suçların içeriklerine uygun olarak TÜİK tarafından 2009-2019 yılları arasında sunulan veriler göz önünde bulundurularak hazırlanan veri seti kesitsel bir zaman aralığı ve (132*3)’lük bir veri seti üzerinden gerekli veri düzenleme işlemleri yapıldıktan sonra test edilmiştir.

Ayrıca suç türlerine ilişkin gruplar arasında yaşın etki düzeyi yukarıda belirtilen gruplandırma üzerinden uyum (*correspondence*) analizi yapılarak yaş kategorilerinin suç türleri üzerindeki etki düzeyi araştırılmıştır. Correspondence analizinin bu çalışmada tercih edilmesinin nedeni; kategorik verilerin çapraz tablo olarak karşılaştırılması hedefinden yola çıkarak çalışmanın tasarımına uygun olmasıdır (Özdamar, 2010, s. 463–468). Analizler IBM SPSS Statistics 24 ile Microsoft Excel programlarında gerçekleştirilmiştir.

Çalışma kapsamında test edilen hipotezler aşağıda belirtilmiştir:

- H_{0,1}: Yaş aralıklarının ortalamaları arasındaki fark anlamlı değildir.
- H_{0,2}: Suç türleri ve kategorize edilmiş yaş aralıkları değişkenleri birbirinden bağımsızdır.

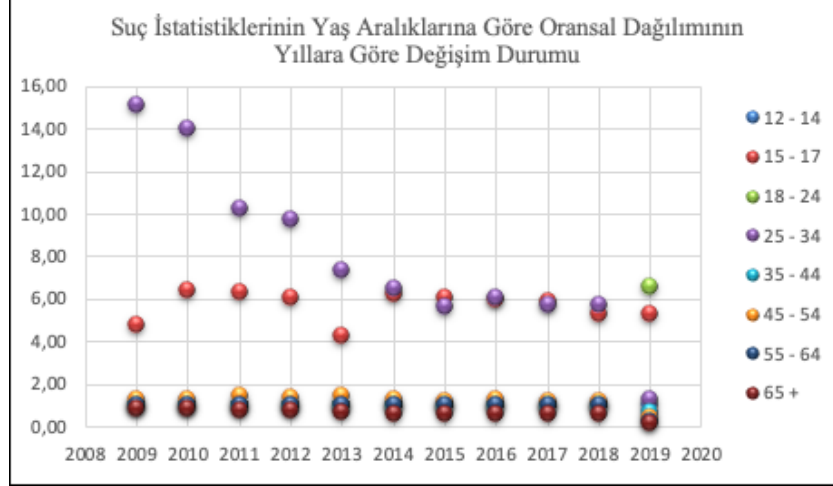
³ Suçların ifade edilmesinde TCK’da belirtilen tam isimsel karşılıkları yerine TÜİK tarafından belirtilen tanımlamaları üzerinden açıklanmıştır.

3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırma kapsamında resmî kurumların sunduğu veriler ikincil veri analizine tabi tutulmuştur. Çalışmada Türkiye’de yaşam seyri içerisinde çocuk, gençlik suçluluğu başta olmak üzere yaş aralıklarının önem düzeyi ve yaş aralıklarının suç türleriyle ilişkisel durumu incelenmiştir.

3.1. Araştırmaya İlişkin Tanımlayıcı Analiz Sonuçları

Yıllara göre her bir yaş aralığının bir önceki yaş aralığı üzerinden değişimini ifade eden risk ölçütleri Şekil 1’de gösterilmiştir. 2009-2019 yıllarını esas alan kesitsel veriler hükümlü istatistikleri esas alınarak analiz edilmiştir.

Şekil 1: Yaş Aralıklarının Yıllara Göre Değişim Katsayıları

Kaynak: TÜİK, Veriler, (Erişim Tarihi: 22/04/2021)

Yaş aralıkları dikkate alınarak 2009-2019 yılları arasında bir önceki yıla göre suçun artış oranlarının tespit edilmesini amaçlayan bu işlem çocuk ve yetişkin suçluluğunda öne çıkan yaş aralıklarının tespit edilmesini hedeflemektedir. Şekil 1’de yer alan sonuçlar incelendiğinde bir önceki yaş aralığına göre işlenen suçların benzer katsayılar üzerinden dağılım gösterdiği belirgin şekilde görülmektedir. Çocuk suçluluğu açısından 15-17 yaş aralığı bir önceki yaş aralığı olan 12-14’e göre ortalama olarak 5 kat suç oranlarında artış göstermiş, yetişkin suçluluğu açısından 25-34 yaş aralığı ise

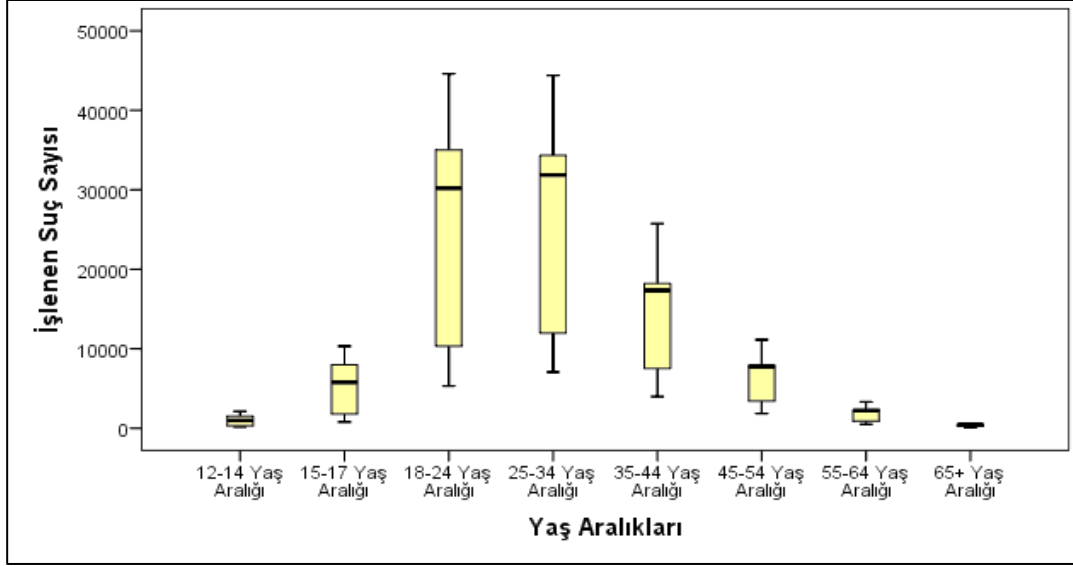
bir önceki yaş aralığı olan 18-24 yaşa göre ortalama olarak 7 kat artışın yaşandığı yaş aralığı olmuştur. Ancak 25-34 yaş aralığının 2009-2019 yılları arasında risk seviyesi bir önceki yıla göre düzenli şekilde azalma göstermiştir. 2009-2019 yılları arasında dönemsel etkiler göz önünde bulundurulduğunda çocukluk ve genç yetişkinlik dönemleri hariç suçların yaş aralıklarına göre düzgün bir dağılım gösterdiği ve düzgün dağılımla modellenebileceği aşikardır. Ancak genç yetişkinlik dönemine özgü olarak ele alınan 25-34 yaş aralığı 2009 yılından 2019 yılına kadar düşme eğilimi göstermektedir. Bu noktada elde edilen bulguları bir başka açıdan ele aldığımızda çocukluk ve genç yetişkinlik dönemleri hariç suçların benzer bir eğilim gösterdiği görülmektedir, ayrıca belirtilen süre içerisinde dönemsel etkilerden etkilenmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla çocukluk ve gençlik yaşlarında işlenen suçlar suç oranlarının dağılımında belirleyicidir.

Bu doğrultuda 25-34 yaş aralığında 2009 yılından 2019 yılına kadar ciddi bir düşüşün yaşanması ve çocuk suçluluğu açısından 15-17 yaş aralığında bir önceki yaş aralığı olan 12-14 yaşa göre ortalama olarak 5 kat fazla suçun işlenmesi 2009-2019 yılları arasındaki dönemin en belirgin özelliğidir. 12-14 yaş aralığı sonrası hemen hemen 5 katı kadar çocuk 15-17 yaş arasında suça sürüklenmektedir. TÜİK’ten alınan verilerden çocuk suçluluğu açısından 15-17 yaş aralığının istatistiki açıdan istikrarlı dağılım göstermesi bu yaş aralığının ceza adalet kurumları açısından dikkate alınması gereken bir yaş olduğunu ve dönemsel açıdan benzer bir eğilim gösterdiğini ortaya çıkarmıştır.

3.2. Araştırmaya İlişkin Yaş Aralıklarının Önem Düzeyleri

Yaş aralıklarının işlenen suçlar üzerinde önem düzeyinin tespit edilebilmesi amacıyla gruplar arası ortalama değerleri karşılaştırılmıştır. Ancak kategorik düzeye indirgenen yaş aralıklarına ilişkin verilerin homojen dağılması ve normallik varsayımı sağlanamaması nedeniyle gruplar arası medyan değerlerinin karşılaştırıldığı parametrik olmayan Kruskal-Wallis testi gerçekleştirilmiştir. Bu noktada araştırma öncesinde yaş aralıklarının ortalamaları arasında farkın anlamlı olmadığını ifade eden $H_{0,1}$ hipotezi reddedilmiştir ($p=0,000<0,05$). Bu durum kategorik olarak “12-14,15-17,18-24,25-34,35-

44,45-54,55-64,65+” belirlenen yaş aralıklarında işlenen suç sayılarının farklılık gösterdiğini ifade etmektedir. Yaş aralıklarının önem düzeylerine ilişkin sonuçlara Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2: Yaş Aralıklarının Önem Düzeyleri

Şekil 2’de yer verilen karşılaştırmalı yaş aralığı ve işlenen suç sayıları grafiğine göre; 12-14 yaş aralığında işlenen suç sayılarının 15-17 yaş aralığına göre daha az olduğu görülürken, 18-24 yaş aralığı ile 25-34 yaş aralığı seyrinde işlenen suç sayısının en fazla olduğu görülmüştür. Öyle ki 18-24 yaş aralığında işlenen suç sayısı yaklaşık olarak 3000 civarındayken bir sonraki yaş aralığı olan 25-34 yaş aralığında ise medyan değerinin arttığı görülmektedir. Sonrasında diğer yaş aralıklarında kademeli olarak işlenen suç sayılarının azaldığı görülmektedir. Bu sonuç Hirschi ve Gottfredson (1983) tarafından ifade edilen suça katılımın yetişkinliğin devamında yaşla birlikte azalma gösterdiği tespitiyle örtüşmektedir. Suç ve yaş ilişkisi 25-34 yaş aralığına kadar frekans düzeyi açısından artış göstermekte, sonrasında ise kademeli olarak azalmaktadır. Ayrıca yaş aralıkları üzerinden modellenen dağılım sağa çarpık bir görünüm sergilemektedir. Özetle erken dönemlerde suç daha sık görülmekte, 25-34 yaş aralığında zirve yaptıktan sonra devam eden yaş aralıklarında frekans sıklığı seyrek bir görünüme bürünmektedir.

Bu durumda güncel veriler üzerinden Türkiye’de işlenen suçların yaş aralıklarına göre durumları değerlendirildiğinde; 25-34 yaş aralığında zirve yapan suç sayılarının sonrasında gelen diğer yaş aralıklarında kademeli olarak düşüş gösterdiği görülmektedir ve bu durum rastlantısal değildir. Dolayısıyla suçun yaş aralıkları üzerinden değişimi dikkate alındığında sağa çarpık bir dağılım görünümüne sahiptir. Bu sebeple bireyin çalışma hayatına atılım gösterdiği erken dönem genç yetişkinlik yaş aralığında işlenen suç sayılarının sık bir görünüm içerdiği, yetişkin dönemde zirve yaptığı, sonrasında ise yaşa bağlı olarak önemli oranda seyreltiği tespit edilmiştir.

3.3. Araştırmaya İlişkin Uyum Analizi Sonuçları

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda suç türlerine uygun bir şekilde yapılan tasniflenme ile kategorize edilmiş yaş aralıkları arasında uyumun test edilebilmesi amacıyla correspondence analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışmada suç türünün 4 boyutlu olması ve yaş kategorilerinin 3 boyutta olmasından dolayı $d = \min((r-1), (c-1)) = \min((4-1), (3-1)) = \min(3, 2) = 2$ boyut belirlenmiştir. Analize ilişkin boyutlar ki-kare değerleri üzerinden yapılan ölçümler dikkate alınarak incelendiğinde boyutların değişkenlik durumu belirlenmiştir. Değişkenlik durumuna ilişkin bilgiler ise Tablo 1’de paylaşılmıştır.

Tablo1: Değişkenlik Durumuna İlişkin Bilgiler

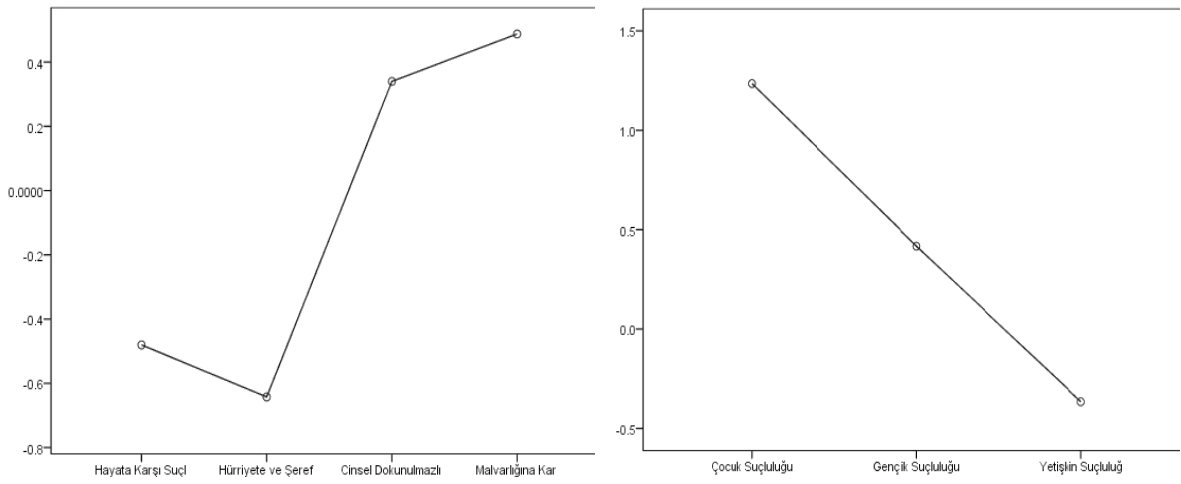
Boyut	Tekil Değer	(Inertia) Değişkenlik	Ki-Kare Değeri	Belirleyici Değer	Değişkenlik Oranları
1	0.253	0.064			0.957
2	0.054	0.003			0.043
Toplam		0.067	59338.625	0.000*	1.000

(p değeri* < 0.05)

Inertia değeri üzerinden suç türleri ve yaş aralıklarını temsil eden kategorilerinin ki-kare uzaklığı esas alınarak “0” değerinden farklılığını test eden ki-kare testinde suç türleri ve yaş aralıklarının birbirilerinden bağımsız olmadığı tespit edilmiş ve $H_{0,2}$ hipotezi reddedilmiştir. Bu durumda yaş

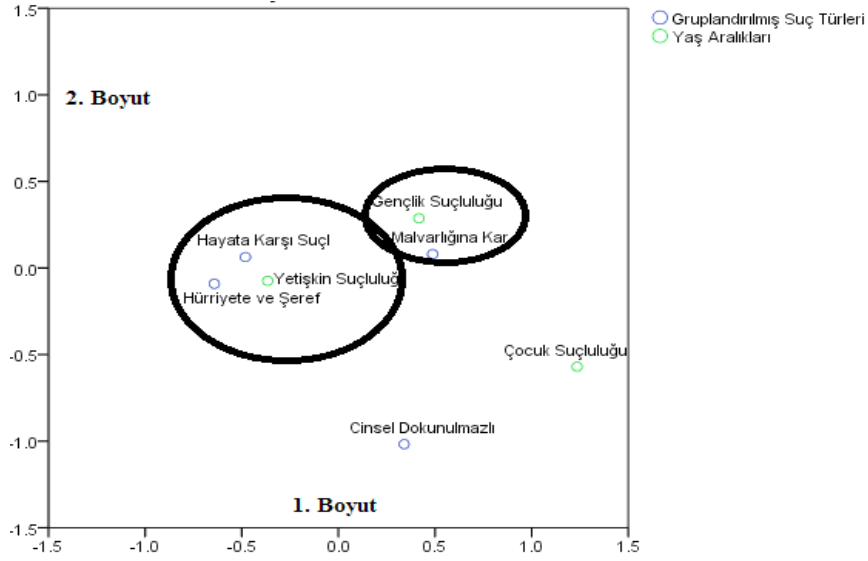
aralıkları ve suç türleri değişkenleri arasında ilişki tespit edilmiştir. Bu, bizi belirli yaş aralıklarının farklı suç türleriyle ilişkili olabileceği sonucuna götürmüştür.

Bununla beraber birinci boyutun, değişimin %95.7’sini açıkladığı anlaşılırken, ikinci boyut ise değişimin %4,3 oranında düşük bir değişimini açıklamıştır. Kategorize edilmiş her iki değişkenin boyutların üzerinde ağırlıkları farklılaşırken, suç türleri ve yaş aralıklarının değişiminin yüksek düzeyde açıklanmasına katkı sağlayan birinci boyuta ilişkin mevcut görünüm Şekil 3’te gösterilmiştir.

Şekil 3: Değişkenlerin Birinci Boyutta Açıklanma Durumlarına İlişkin Grafik

Araştırmada yer verilen suç türleri arasından birinci boyuta katkı sağlayan kategorinin malvarlığına karşı suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar olduğu görülmüştür. Sınıflandırılan yaş aralıklarına göre düzenlenen yaş değişkeni açısından çocuk suçluluğunun en çok katkıyı sağlayan kategori olduğu tespit edilmiştir. Suç türleri ve yaş değişkenine ait kategorilerin uyum durumları ise Şekil 4’te gösterilmiştir. Çocuk suçluluğu suç türleri açısından değişimin belirlenmesinde belirgin bir öneme sahipken, suç türleri arasında ise malvarlığına karşı işlenen suçların benzer bir eğilimi gösterdiği belirlenmiştir.

Şekil 4: Değişkenlere İlişkin Kategorilerin Düzlemde Görümüne İlişkin Grafik

Türk Ceza Kanunu’nda fiili karşılığı belirtilerek düzenleme altına alınan suçlar arasından resmi suç istatistikleri esas alınarak kişiye karşı işlenen 4 suç türünün kategorize edilmesi ve yaş aralıkları arasındaki uyum durumu Şekil 4’te yer alan sonuçlara göre değerlendirildiğinde;

- Gençlik suçluluğu olarak nitelendirdiğimiz erken dönem yetişkin suçları açısından 18-24 yaş aralığında malvarlığına karşı işlenen suç türlerinin yoğun olduğu,
- Yetişkin suçluluğu kapsamında ele aldığımız yirmi beş yaş ve üzerinde ise hayata, hürriyete ve şerefe karşı işlenen suçların daha sık görüldüğü,
- Çocuk suçluluğunda ise (12-17 yaş arası) malvarlığına karşı işlenen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçların ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

Yapılan araştırma istatistiksel açıdan grafiksel düzlemde yaş aralıkları ile suç türleri arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Literatürün önerdiği bilgiler doğrultusunda suç türleri ile yaş arasında ilişki Türkiye özelinde bulgulanmıştır. Bu doğrultuda işlenen suçlar 25-34 yaş aralığına göre kademeli olarak artış göstermekte ve yaş aralıklarında belirgin şekilde öne çıkan suç türleri farklılaşmaktadır. Batılı toplumlarda sağa çarpık dağılım üzerinden ifade edilen yaş ve suçlu davranış ilişkisi Türkiye özelinde de hemen hemen benzer bir sonuç üretmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Suçlu davranışın açıklanmasında “neden” sorusuna yanıt arayan Pozitivist Okul sonrası araştırmalar, sosyal kontrol teorileri aracılığıyla suçun açıklanmasına ilişkin bakış açısını değiştirmiştir. Sosyal kontrol teorisyenleri topluma yönelmiştir ancak bu sefer tersine bir soru sorarak çözüm aramıştır. Sosyal bağların toplumsal açıdan kontrol işlevi ve bireyin öz kontrol kazanımı öne çıkmıştır. Sosyal kontrol araçlarının işlevselliği bireyin uyum gösterdiği davranışların niceliğine önemli oranda katkı sağlarken normların ihlalinde tersine bir durum oluşturmuştur. Norm ihlali olarak kabaca tanımlayabileceğimiz suç olgusu yasal yaptırımlar ile düzenleme altına alınırken bireyin sosyal çevresi ve kişisel özellikleriyle araştırılmış ve kriminoloji alanında yapılan çalışmaları etkilemiştir. Kriminolojide sosyal kontrol teorisyenleri arasında gösterilen Hirschi ve Gottfredson (1983) suçlu davranış ve yaş ilişkisi arasında çarpıcı bir önerme sunmuş, bu ilişkinin zaman ve mekân gözetmeksizin tüm popülasyonlarda benzer sonuçlar üreteceğini ifade etmiştir.

Bu noktada yaş değişkeni diğer dinamikler olan dönem ve kohort etkileriyle birlikte toplumsal değişimi anlama noktasında önemli bilgiler sağlamaktadır. Ancak suç olgusunun doğası gereği kompleks bir tartışma alanına gömülmüş olması, yapılan araştırmaların modellenmesinde kullanılan verilerin özelliği gereği elde edilen sonuçların niteliği bu alanda tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Batılı toplumlarda tek modlu sağa çarpık dağılım üzerinden modellenen ve suç yoğunluğunun belirli yaşlarda zirve yapmasından sonra kademeli olarak azalacağını ifade eden bu önerme kolektivist toplumlarda farklı sonuçlar üretebileceğini araştırma sonuçlarında göstermiştir. Türkiye özelinde anılan önermenin test edilmeyişi yazarı hem bu önermeyi test etmeye hem de elde edilen sonuçlar bağlamında risk temelli araştırmalara yönlendirmiştir. 2009-2019 yılları arasında on yıllık dönemsel verileri içeren analizdeyse suçlu davranış ve yaş ilişkisi tek modlu sağa çarpık bir dağılım özelliği sergilemiş, frekans düzeyi açısından ilerleyen yaşla birlikte 25-34 yaş aralığında zirve yaptıktan sonra kademeli olarak azalma göstermiştir. Bu tespitler ise bizlere daha geniş ölçekte araştırmalara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Öncelikle erken dönem yaş aralıkları olarak ifade ettiğimiz çocuk ve gençlik suçluluğu

suçlu davranış ve yaş ilişkisi açısından literatürde ifade edilen araştırmalar ile benzer sonuçlar üretmektedir. Aynı zamanda belirli yaş aralıkları ve suç türleri arasında ilişki bulunmaktadır. Suçların maddi unsurları, fiili açıdan işleniş gerekçeleri nedeniyle bireyin gelişimsel özellikleriyle ilişkili bir nitelik sergilemektedir. Çünkü bireyin davranışları sadece bireysel değil aynı zamanda toplumsaldır. Yaşın ilerlemesi durumunda işlenen suçların mülkiyet ilişkilerini düzenleyen malvarlığına karşı suçlardan bireyler arası ilişkiler sonucu çatışmaya yönelen şerefe ve hürriyete karşı suçlara doğru değişim göstermesi bu durumun fiili açıdan karşılığıdır. Farklı yaş aralıklarında gözlemlenen bu durum farklı suç türlerinin yoğun olarak işlenmesini de beraberinde getirmektedir.

Bununla beraber kesitsel veriler dikkate alınarak ulusal hükümlü istatistikleri üzerinden yapılan araştırmalarda eşitlik ve özgürlük değerleriyle tanımlanan Batı toplumu ile hiyerarşik ve kolektivist olarak tanımlanan diğer toplumların karşılaştırıldığı araştırmalarda farklı sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuç yaş değişkenine bağlı suç araştırmalarının toplumsal gerçeklikten etkilendiğini göstermekle birlikte ilgili önermenin genellenebilirliği noktasında tartışma yaratmakta, araştırma alanlarının genişletilmesine ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Karşılaştırmalı analizler farklı yaş aralıklarında suçların seyri üzerinden değerlendirilirken, Batı toplumlarında yaşam seyri içerisinde suç sayıları yükseldikten sonra devam eden yaş aralıklarında azalan bir görünüme sahip olduğu ifade edilmiştir. Oysaki kolektivist toplumlarda farklı yaş aralıklarında da suç işleme sıklığında zirveler görülebilmektedir. Bu açıdan tüm toplumları kapsayan tek modlu sağa çarpık bir dağılım yerine birden fazla moda sahip olabilen dağılımlar elde edilebilmektedir. Türkiye özelinde 2009-2019 yılları arasında yapılan analizde ise sağa çarpık tek modlu bir dağılıma hemen hemen benzer bir görünümün eşlik ettiği görülmüştür (Bakınız: Şekil 2).

Özetle suçlu davranışın açıklanmasında APC modeli dahil edilerek periyot ve kohort etkilerinin sabit tutulmasıyla suç önleme stratejilerinde derinlemesine bilgi sunan daha tutarlı sonuçlar elde edilebileceği öngörülmektedir. Suçun anlaşılması ve önlenmesi noktasında uzunlamasına araştırmalara eşlik eden derinlemesine nitel veriler yaşlanma ve suç kariyeri açısından önemli bilgilere kazanım

sağlayabilir. İlerleyen yaşla birlikte işlenen suç türlerinin değişimini açıklayan dönüm noktalarının keşfi, bireysel açıdan suç önleme çalışmalarında önemli bulgular verebilir. Bu açıdan Türkiye özelinde kesitsel veriler dikkate alınarak bireyin yaşlanma yörüngelerinin gözlemlendiği bir araştırmanın mümkün olmaması nedeniyle kohort (nesil) etkileri sabit tutularak farklı sosyal gruplar üzerinden boylamsal araştırmaların yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırma sonucunda yaş aralıklarının çok boyutlu suça yönelik informal sosyal kontrol açısından net ve istikrarlı sonuçlar vermesi de önemli bir sonuçtur. Ancak, literatürde yoğun bir desteğe sahip olan uzun dönemli araştırmaları içeren ve suçun azalmasına katkı sağlayan dönüm noktalarını belirlenmesine yönelik Türkiye’de hemen hemen hiçbir çalışma ya da var olan çalışmalar üzerinden genişletilen analizler bulunmamaktadır. Yaşa bağlı modellerin etkin bir şekilde sunulması ancak yüksek bir örnekleme ve bireysel yaşamları içeren sistematik bir planlama ile etkili sonuçlar üretebilir. Ayrıca erken dönem işlenen suçların (çocuk ve gençlik suçluluğu) nedenleri dahilinde planlanan araştırmalar yaşam yörüngelerinin takibinde etken faktörlerin önem düzeylerinin belirlenmesine katkı sağlayabilir. Bu doğrultuda, hükümlülerin yaşam seyrini incelemek için ceza adaleti kurumları tarafından yapılacak uzun dönemli çalışmalar veya boylamsal araştırmalar sonucu elde edilen bulgulara dayalı olarak üretilen sonuçların suç önleme stratejilerinin geliştirilmesi için etkili bir çözüm sağlayacağı değerlendirilmektedir.

SUMMARY

As social processes and social change affect crime rates in the modern world, it is important to explore the images presented by crime and justice statistics. This is the starting point both in terms of identifying social risks and establishing a relative theoretical perspective. The research of the Positivist School, which sought an answer to the question of “why” in explaining criminal behavior, changed the perspective on the explanation of crime via social control theories.

Hirschi and Gottfredson (1983), among the social control theorists in criminology, presented a striking proposition regarding the relationship between criminal behavior and age. It was stated that the relationship between age and crime will produce similar results in all populations regardless of time and place. Accordingly, it was concluded that there is no point in examining an individual’s frequency of crime and that crime as a function of age has a unimodal curve that is invariant according to time and space (McVie, 2005, p. 4). The results of studies conducted after the work of Hirschi and Gottfredson were designed based on cross-sectional or longitudinal data. The validity of the results obtained by making inferences specific to the social, cultural, and demographic structures of particular societies was discussed.

The proposition of the “immutability” of the relationship between age and crime, which is put forward through the national databases of Western countries, has not yet been tested in Turkey. The aim of this study is to test the importance of age ranges in determining the relationship between age and crime in terms of crime types. A quantitative research method was used and analysis was carried out based on secondary data presented by a statistical agency (TURKSTAT) at institutional scale. The relevant data were subjected to a data editing process. This research thus contributes to the analysis of the distribution of the developmental course of the considered age ranges in Turkey through statistical data.

The hypotheses tested within the scope of the study were as follows:

- $H_{0,1}$: The difference between the averages of the age ranges is not significant.

- $H_{0,2}$: Crime types and categorized age range variables are independent of each other.

To determine the importance level of age ranges for committed crimes, the non-parametric Kruskal-Wallis test was used to compare the mean values between groups. The $H_{0,1}$ hypothesis, stating that the difference between mean age ranges is not significant, was rejected ($p=0.000, <0.05$). In Turkey, the relationship between crime and age increases up to the age range of 25-34 based on periodic data (2009-2019). Subsequently, it gradually decreases within other age ranges. This result coincides with the finding of Hirschi and Gottfredson (1983) that participation in crime decreases with age. Moreover, the distribution modeled over age ranges displays a right-skewed appearance.

In addition, correspondence analysis was carried out to test the harmony between the age ranges categorized with the classification performed according to crime types. Using the chi-square test, it was determined that crime types and age ranges were not independent of each other and the $H_{0,2}$ hypothesis was rejected.

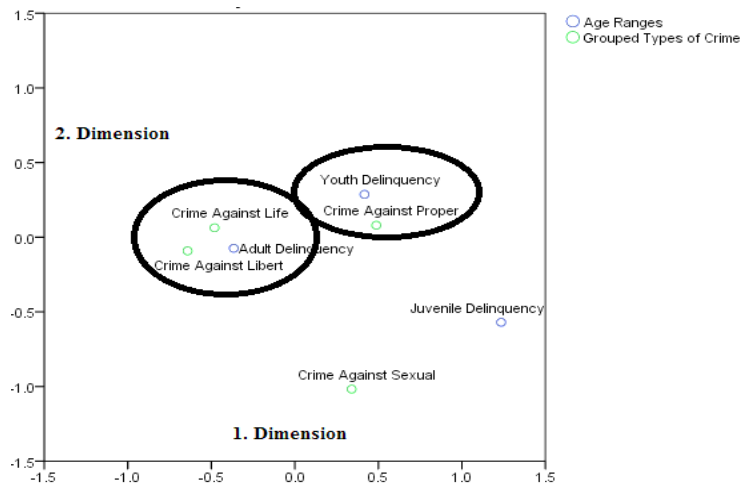

Figure 1: Graphics on the Exchange of Criminal Type and Age Range in Turkey

While it has been determined that early adult crimes, which we define as youth delinquency, are compatible with crimes committed against property, adult crimes have been found to be compatible with crimes against life, freedom, and honor.

As an important result of the present research, it has been seen that age ranges give clear and stable results in terms of informal social control for the multidimensional phenomenon of crime. However, there are almost no studies conducted in Turkey to determine the turning points that contribute to the reduction of crime over long time periods, a topic of intense interest in the international literature. Effective presentation of age-related models can only be determined by longitudinal research with large samples and systematic planning involving individual lives. In this direction, long-term studies by criminal justice institutions to examine the life courses of convicts and the development of crime prevention strategies based on the findings may provide effective solutions.

KAYNAKÇA

- Ayan, S. (2011). *Suçlu Kim? Türkiye’de Çocuk Suçluluğu*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Aydın, H., ve Gündüz, V. (2010). Çocuk Güvenliğinin Sağlanmasında Yerel Yönetimlerin Rolü: “Taş Atan Çocuklar” Sorunu. *Türk İdare Dergisi*, 468, 9–32.
- Barrett, D. E., ve Katsiyannis, A. (2017). The Clemson juvenile delinquency project: Major findings from a multi-agency study. *Journal of Child and Family Studies*, 26(8), 2050–2058.
- Blumstein, A., Cohen, J. ve Farrington, D.P. (1988). Criminal career research: It’s value for criminology. *Criminology*, 26(1), 1–35.
- Bulgurcuoğlu, S., ve Çamur Duyan, G. (2019). Hükümlü Çocuklar: İstanbul Ve Ankara Çocuk Eğitimevi Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (30), 167–190. DOI: 10.20427/turkiyat.382945.
- Cömert, Ö., ve Sevim, Y. (2017). Çocuk ve Suç İlişkisinin Sosyolojik Suç Kuramları ile İncelenmesi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 29–40. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bitlissos/issue/28858/295970>.
- Delcea, C., Fabian, A.M., Radu, C.C., ve Dumbravă, D P. (2019). Juvenile delinquency within the forensic context. *Romanian Journal of Legal Medicine*, 27(4), 366–372.
- Farrington, D. P. (1986). Age and crime. *Crime and Justice*, 7, 189–250.
- Farrington, D. P. (1990). Age, Period, Cohort and Offending. M. R. Gottfredson and R.V. Clarke (Ed.), *Policy and Theory in Criminal Justice* içinde (ss. 51–75.). Aldershot: Avebury.
- Farrington, D.P., Snyder, H.N. ve Finnegan, T.A. (1988). Specialisation in juvenile court careers. *Criminology*, 26(3), 461–487.

-
- Forsyth, C. J., Asmus, G., Forsyth, Y. A., Stokes, B. R., ve Mayne, M. (2011). Child delinquents: Examining the market for criminal futures. *Deviant Behavior*, 32(5), 441–450.
- Francis, B., Soothill, K., ve Fligelstone, R. (2004). Identifying patterns and pathways of offending behaviour: A new approach to typologies of crime. *European journal of criminology*, 1(1), 48–87.
- Gottfredson, M., ve Hirschi, T. (1986). The true value of lambda would appear to be zero: An essay on career criminals, criminal careers, selective incapacitation, cohort studies, and related topics. *Criminology*, 24(2), 213–234.
- Gottfredson, Michael R. & Travis Hirschi (1990). *A General Theory of Crime*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Grasmick, H. G., Tittle, C. R., Bursik Jr, R. J., ve Arneklev, B. J. (1993). Testing the core empirical implications of Gottfredson and Hirschi's general theory of crime. *Journal of research in crime and delinquency*, 30(1), 5–29.
- Gray, E., Grasso, M., Farrall, S., Jennings, W., ve Hay, C. (2019). Political socialization, worry about crime and antisocial behaviour: An analysis of age, period and cohort effects. *The British Journal of Criminology*, 59(2), 435–460.
- Greenberg, D.F. (1985). Age, crime, and social explanation. *American journal of Sociology*, 91(1), 1–21.
- Güngör, M. (2008). Evrensel Bir Sorun Olarak Çocuk Suçluluğu ve Sokakta Çalışan ve Yaşayan Çocuklar, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 25–43.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/adyusbd/issue/1402/16581>.
- Hirschi, T. (2002). *Causes of delinquency*. Transaction publishers.

-
- Hirschi, T., ve Gottfredson, M. (1983). Age and the explanation of crime. *American journal of sociology*, 89(3), 552–584.
- Hoffmann, J. P., ve Dufur, M. J. (2018). Family social capital, family social bonds, and juvenile delinquency. *American Behavioral Scientist*, 62(11), 1525–1544.
- Işık, H. (2006). Çocuk suçluluğu ve okullar ile ilişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 287–299.
- Jones, S., ve Quisenberry, N. (2004). The general theory of crime: How general is it? *Deviant Behavior*, 25(5), 401–426.
- Karataş, Z. (2017). Çocuklara yönelik denetimli serbestlik uygulamalarında sosyal hizmet müdahalesinin önemi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1–20.
- Kızmaz, Z, ve Bilgin, R. (2010). Sokakta Çalışan/Yaşayan Çocuklar ve Suç: Diyarbakır Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(32), 269–311. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/6146/82515>.
- Laub, J. H., ve Sampson, R. J. (1993). Turning points in the life course: Why change matters to the study of crime. *Criminology*, 31(3), 301–325.
- Mannheim, K. (1952[1928]). The Problem of Generations. P. Kecskemeti, (Ed.), *Essays on the Sociology of Knowledge* içinde (ss. 276–320). London: Routledge and Kegan Paul.
- McVie, S. (2005). Patterns of deviance underlying the age-crime curve: The long term evidence. *British Society of Criminology e-journal*, 7, 1–15.
- Mevzuat (2021). 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, Erişim adresi <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>.

-
- Moffitt T.E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: a developmental taxonomy. *Psychological review*, 100(4), 674–701.
- Moffitt, T.E. (1997). Adolescence-limited and life-course persistent offending: A complementary pair of developmental theories. T.P. Thornberry, (Ed.), *Advances in Criminological Theory Developmental Theories of Crime and Delinquency* içinde (ss. 11–54). New Brunswick and London: Transaction.
- Nagin, D.S. ve Land, K.C. (1993). *Age, criminal careers and population heterogeneity: specification and estimation of a non-parametric, mixed poisson model. Criminology*, 31(3), 327–362.
- O’Brien, R. (2015), *Age-Period-Cohort Models. Approaches and Analyses with Aggregate Data*. CRC Press.
- Özdamar, K. (2010). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi-2* (7. Baskı). Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Patacchini, E., ve Zenou, Y. (2012). Juvenile delinquency and conformism. *The Journal of Law, Economics, & Organization*, 28(1), 1–31.
- Penal Reform International (2013). The Minimum Age of Criminal Responsibility (Justice for Children Briefing No. 4). <https://www.penalreform.org/resource/justice-children-briefing-no4-minimum-age-criminal-responsibility/>, (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2021).
- Pratt, T. C., ve Cullen, F. T. (2000). The empirical status of Gottfredson and Hirschi's general theory of crime: A meta-analysis. *Criminology*, 38(3), 931–964.
- Ratcliff, K.S. ve Lee N.R. (1978). Risk Factors in Continuation of Childhood Antisocial Behaviors into Adulthood. *International Journal of Mental Health*, 7(3-4), 96–116.

-
- Ryder, N. (1965). ‘The Cohort as a Concept in the Study of Social Change’, *American Sociological Review*, 30(6), 843–61.
- Sampson, R.J., ve Laub, J. H. (2003). Desistance from crime over the life course. J.T. Mortimer, M.J. Shanahan (Ed.), *Handbook of the Life Course. Handbooks of Sociology and Social Research* içinde (ss. 11–54). Springer, Boston, MA.
- Sampson, R.J. ve Laub, J.H. (2004). A general age-graded theory of crime: Lessons learned and the future of life-course criminology, D. P. Farrington, (Ed.), *Integrated Developmental and Life-course Theories of Offending (Advances in Criminological Theory)* içinde (ss. 1–28). <https://www.researchgate.net/publication/267817138>.
- Simmons, C., Steinberg, L., Frick, P. J., ve Cauffman, E. (2018). The differential influence of absent and harsh fathers on juvenile delinquency. *Journal of Adolescence*, 62, 9–17.
- Sluder, R., ve Reddington, R. (1993). An empirical examination of the work ideologies of juvenile and adult probation officers. *Journal of Offender Rehabilitation*, 20(2), 115–137.
- Stattin, H., ve Magnusson, D. (1991). Stability and change in criminal behaviour up to age 30. *The british Journal of criminology*, 31(4), 327–346.
- Steffensmeier, D., Lu, Y., ve Kumar, S. (2019). Age–Crime Relation in India: Similarity or Divergence vs. Hirschi/Gottfredson Inverted J-Shaped Projection?. *The British Journal of Criminology*, 59(1), 144–165.
- TÜİK (2021). Adalet ve Seçim İstatistikleri, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=adalet-ve-secim-110&dil=1> (Erişim Tarihi: 15 Nisan 2021).
- UNICEF Türkiye (2004). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Erişim Adresi https://web.archive.org/web/20131029185849/http://www.cocukhaklari.gov.tr/condocs//mevzuat/cocuk_haklari_sozlesmesi.pdf (Erişim Tarihi: 15 Nisan 2021).

-
- Ünlü, O. (2020), Pozitif Sapma Ölçeğinin Sosyal Bağ Teorisi Çerçevesinde Devamlılığının Test Edilmesi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19th International Business Congress Special Issue, 22–39. DOI: 10.18070/erciyesiibd.844585.
- Wiatrowski, M.D., Griswold, D. B., ve Roberts, M. K. (1981). Social control theory and delinquency. *American sociological review*, 46, 525–541.
- Wikström, P.O.H. (1990). Age and crime in a Stockholm cohort. *Journal of Quantitative Criminology*, 6(1), 61–84.
- Wilkins, L. (1960). *Delinquent Generations*. London: H.M. Stationery Office.
- Wolfgang, M.E., Figlio, R.M. ve Sellin, T. (1972). *Delinquency in a Birth Cohort*, Chicago, ILL: University of Chicago Press.